

Határozatok Tára

MACIEJ SZPUNAR
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2014. május 14.¹

C-205/13. sz. ügy

Hauck GmbH & Co. KG
kontra
Stokke A/S,
Stokke Nederland BV,
Peter Opsvik
és
Peter Opsvik A/S

(A Hoge Raad der Nederlanden [Hollandia] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Védjegyek — A lajstromozás kizáró okai, illetve törlésének okai — A termék formájából álló térbeli védjegy — 89/104/EGK irányelv — A 3. cikk (1) bekezdése e) pontjának első francia bekezdése — Kizárólag olyan formából álló megjelölés, amely az áru jellegéből következik — A 3. cikk (1) bekezdése e) pontjának harmadik francia bekezdése — Olyan formából álló megjelölés, amely az árunak jelentős értéket kölcsönöz — Tripp-Trapp gyerekszék”

I – Bevezetés

1. A magából az áru ábrázolásából álló védjegyek problémaköre nem új a szellemi tulajdon jog területén. A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) által összeállított anyagokból következik, hogy a francia bíróságok a 19. század közepétől elismerték annak lehetőségét, hogy magának az árunak vagy a csomagolásának a formájából álló védjegy oltalom tárgya legyen – ilyen oltalmat biztosítottak például 1858-ban egy csokoládétábla formájából álló védjegyek.²

2. Kétségtelen, hogy az ilyen típusú megjelölés lajstromozásának kérdését egy lényeges sajátosság jellemzi. Ez abban áll, hogy a megjelölés és az általa jelölt tárgy közötti különbség jellemzően elmosódik: a tárgy egy saját magára utaló megjelöléssé válik. Ez a védjegyjogban azzal a kockázattal jár, hogy a védjegyek lajstromozásából fakadó kizárólagosság kiterjed az áru egyes olyan jellemzőire is, amelyek az utóbbi formájában jelennek meg, ami ebből következően azt eredményezheti, hogy korlátozzák a versengő áruk piaci bevezetésének lehetőségét.

1 — Eredeti nyelv: lengyel

2 — Lásd a WIPO védjegyekkel, ipari mintákkal és földrajzi árujelzésekkel foglalkozó állandó bizottságának tizenhetedik, az új típusú védjegyekkel foglalkozó ülésének munkálatait (elérhetők a következő címen: <http://www.wipo.int/policy/fr/sct/>). A kor jogtudománya szerint az ilyen védjegyek lajstromozása nem vehet fel kétségeket, kivéve a „dolgok erejénél fogva” előállt, illetve a gyártás igényei által megkövetelt formákat. Arra is rámutattak, hogy ez az oltalom kombinálható az ipari mintákról szóló 1806. évi törvényből (loi de 1806 relative aux dessins et modèles industriels) az ipari minták tekintetében meghatározott oltalommal; lásd E. Pouillet, *Traité des marques de fabrique et de la concurrence déloyale en tous genres*, Paris, Marchal et Billard 1875, 38–41. o. Lengyelországban a két világháború között a találmányok, ipari minták és védjegyek oltalmáról szóló, 1924. február 5-i törvény 107. cikke kifejezetten elismerte a térbeli formákból álló védjegyek lajstromozásának lehetőségét.

3. Az uniós védjegy jog figyelembe vette ezt a körülményt. Egy különös rendelkezést iktattak be ugyanis az áru formáját ábrázoló megjelölések tekintetében. A jelen ügy körülményei által érintett időszakban a megfelelő rendelkezés a 89/104/EGK irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontjában szerepelt.³

4. A Hoge Raad der Nederlanden (Hollandia legfelsőbb bírósága) előzetes döntéshozatalra utaló határozatában megfogalmazott kérdések egy, a Tripp-Trapp gyerekszéket ábrázoló térbeli védjegy lajstromozásának törlésére irányuló kérelemre vonatkoznak. A jelen ügy első ízben kínál alkalmat a Bíróság számára, hogy értelmezze a 89/104 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontjában szereplő két kizáró ok hatályát, amely megtiltja az olyan védjegy lajstromozását, amely kizárólag olyan formából áll, amely „az áru jellegéből következik” (első francia bekezdés), vagy „az árunak jelentős értéket kölcsönöz” (harmadik francia bekezdés).

II – Jogi háttér

A – Az uniós jog

5. A 89/104 irányelv a „Kizáró, illetve törlési okok” című 3. cikke (1) bekezdésében így rendelkezik:

„A megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha a megjelölés

[...]

e) kizárólag olyan formából áll, amely

- az áru jellegéből következik, vagy
- a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges, vagy
- az áru értékének a lényegét hordozza [helyesen: az árunak jelentős értéket kölcsönöz];

[...]”.

B – A Benelux egyezmény

6. Hollandiában a védjegy jogot a Hágában 2005. február 25-én aláírt, a szellemi tulajdonról (védjegyek és formatervezési minták) szóló Benelux egyezmény (a továbbiakban: Benelux egyezmény) szabályozza. Ezen egyezmény „Benelux védjegyoltalomban részesíthető megjelölések” című 2.1. cikkének (2) bekezdése a következőket mondja ki:

„[...]

(2) Ugyanakkor nem részesülhet védjegyoltalomban az olyan megjelölés, amely kizárólag olyan formából áll, amely az áru jellegéből következik, vagy az árunak jelentős értéket kölcsönöz, vagy a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges”.

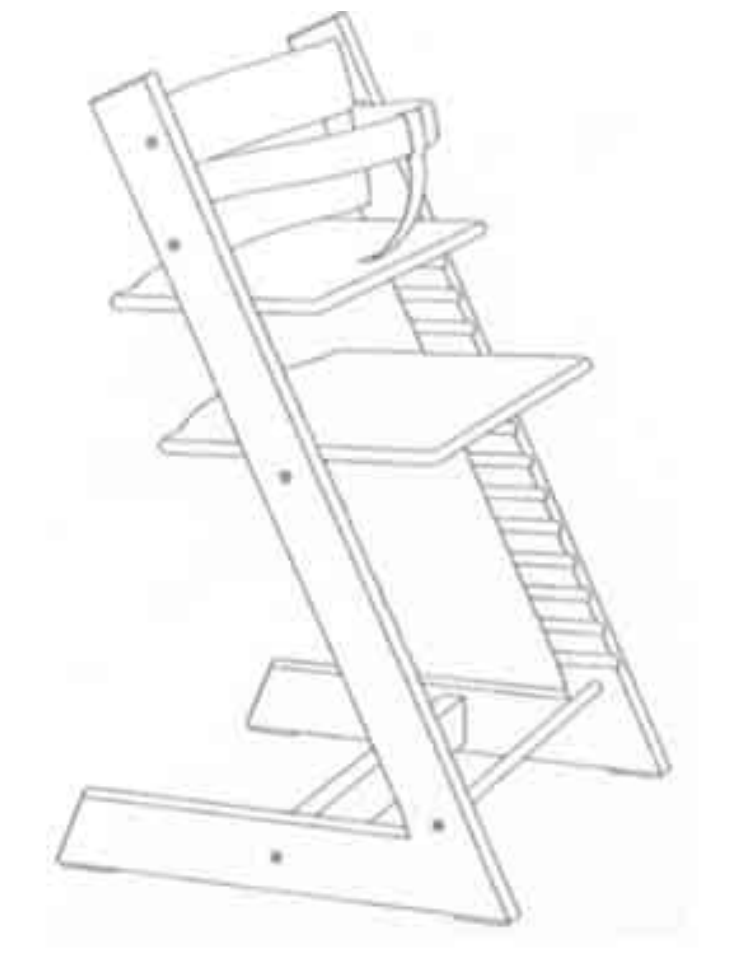
3 — A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1988. december 21-i 89/104/EGK első tanácsi irányelv (HL 1989. L 40., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 1. kötet, 92. o.; a továbbiakban: irányelv). Ezt az irányelvet később a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 2008. október 22-i 2008/95/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2008. L 299., 25. o.) váltotta fel. Mindazonáltal a jelen ügy körülményeire figyelemmel a 89/104/EGK irányelvet kell alkalmazni. A két jogi aktusban a 3. cikk (1) bekezdésének e) pontja – amelyek szövege azonos – szabályozza az áru formájából álló védjegyek kérdését.

III – Az alapeljárás

7. Az 1970-es évek elején Peter Opsvik egy gyerekszéket tervezett „Tripp-Trapp” néven. E formatervezési minta több díjat nyert, és múzeumokban állították ki.

8. 1972-ben a Stokke-csoport – amelynek az alapeljárásban alperes két társaság, vagyis a norvég jog szerint működő Stokke A/S társaság és a holland jog szerint működő Stokke Nederland BV társaság is tagja – forgalomba hozta a Tripp-Trapp gyerekszéket. Az alapeljárás másik két alperese, vagyis Peter Opsvik és a norvég jog szerint működő Peter Opsvik A/S társaság szintén rendelkezik szellemi tulajdonjogokkal a szóban forgó mintát illetően.

9. 1998. május 8-án a Stokke A/S a Tripp-Trapp gyerekszék formájából álló térbeli megjelölés védjegyként történő lajstromozását kérte a Benelux Szellemi Tulajdon Hivatalánál. A lajstromozást a védjegyekkel ellátható termékek és szolgáltatások nemzetközi osztályozásáról szóló, 1957. június 15-i, módosított Nizzai Megállapodás szerinti 20. osztályba tartozó „székek, különösen gyerekasztalok” vonatkozásában kérték. A fent hivatkozott, 0639972 számon lajstromozott védjegy (a továbbiakban: Tripp-Trapp védjegy) az alább ábrázolt formából áll:

10. A német jog szerint működő Hauck GmbH & Co. KG társaság (a továbbiakban: Hauck társaság) gyerekcikkeket gyárt és forgalmaz, többek között két, „Alpha” és „Beta” elnevezésű gyerekasztalt is.

11. A Stokke A/S, a Stokke Nederland BV, Peter Opsvik és a Peter Opsvik A/S (a továbbiakban együtt: Stokke és Opsvik) keresetet nyújtottak be a Rechtbank 's-Gravenhage (hágai elsőfokú bíróság) előtt a Hauck társasággal szemben, előadva, hogy az „Alpha” és „Beta” székek értékesítése sérti szerzői jogukat, valamint a Tripp-Trapp védjegyhez fűződő jogukat.

12. A Hauck társaság viszontkeresetet nyújtott be, amelyben többek között a Tripp-Trapp védjegy törlését kérte.

13. A Rechtbank 's-Gravenhage 2000. október 4-i ítéletével helyt adott a Stokke és Opsvik keresetének a szerzői jogok megsértését illetően. Egyebekben e bíróság úgy ítélte meg, hogy a viszontkereset megalapozott, és törölte a Tripp-Trapp védjegyet.

14. A Gerechtshof te 's-Gravenhage (hágai fellebbviteli bíróság), amelyhez fellebbezést nyújtottak be, ítéletével részben hatályon kívül helyezte a fent hivatkozott ítéletet, a szerzői jog megsértésén alapuló kártérítés iránti kérelem tekintetében. Az említett ítéletet helyben hagyta annyiban, amennyiben az törölte a védjegyet.

15. Ahogy az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, a Stokke és az Opsvik fellebbezésükben kifejtették, hogy a Tripp-Trapp szék mint áru jelentős értéke nem annyira a termék tetszetős formájában, mint inkább annak használati funkciójában áll. Azt is előadták, hogy azon körülményre tekintettel, hogy gyerekszékek mindenféle méretben léteznek, a Tripp-Trapp védjegy nem olyan formából áll, amely kizárólag a termék jellegéből következik. A Hauck társaság ezzel szemben azt állította, hogy a Tripp-Trapp szék tetszetős formája befolyásolja az áru jelentős értékét, és hogy e forma ezenfelül nagy részben funkcionális, következésképpen az áru jellege határozza meg.

16. Ítéletében a Gerechtshof 's-Gravenhage többek között megállapította, hogy a szóban forgó forma rendkívül tetszetős, és az a Tripp-Trapp széknek jelentős értéket kölcsönöz. E szék, éppen formájára tekintettel rendkívül alkalmas gyerekszéknek. A szék biztonságos, minőségi és kényelmes, valamint annak formája (ily módon) „gyermekbarátnak” és „ergonomikusnak” tekinthető. Ennélfogva a Tripp-Trapp szék formáját az áru jellege határozza meg. A fogyasztó tehát azért vásárolja meg e széket, mert az esztétikus és egyúttal praktikus. Megállapítható, hogy a fogyasztó e jellemzőket keresi a versenytársak termékeiben is. Az olyan védjegy, amely, mint a Tripp-Trapp védjegy, kizárólag olyan formából áll, amelynek alapvető jellemzői részben az áru jellegéből következnek, és amelyek az árunak részben jelentős értéket kölcsönöznek, a Benelux egyezmény 2.1. cikkének (2) bekezdése alapján törlési ok alá tartozhat. E tekintetben az a körülmény, hogy az említett jellemzők más formák útján is elérhetők, ezen mit sem változtat.

17. Az alapeljárás két fele felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő a Hoge Raad előtt.

IV – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések és a Bíróság előtti eljárás

18. Ilyen körülmények között a Hoge Raad az eljárás felfüggesztéséről határozott, és a következő kérdéseket terjesztette előzetes döntéshozatal céljából a Bíróság elé:

- 1) a) A [89/104] irányelvnek a [2008/95] irányelv által egységes szerkezetbe foglalt változata 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának [első francia bekezdése] szerinti kizáró, illetve törlési ok esetében, amely szerint a térbeli védjegyek nem állhatnak kizárólag olyan formából, amely az áru jellegéből következik, az áru funkciójához nélkülözhetetlen formáról van-e szó, vagy már ilyen formáról lehet szó akkor is, ha az áru egy vagy több olyan alapvető használati jellemzővel bír, amelyet a fogyasztó alkalmasint a versenytársak áruiban is keres?
- b) Hogyan értelmezendő a rendelkezés, ha az említett megközelítések egyike sem helytálló?

- 2) a) A [89/104] irányelvnek a [2008/95] irányelv által egységes szerkezetbe foglalt változata 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának [harmadik francia bekezdése] szerinti kizáró, illetve törlési ok esetében, amely szerint a térbeli védjegyek nem állhatnak kizárólag olyan formából, amely az árunak jelentős értéket kölcsönöz, az érintett fogyasztók vásárlási döntésének alapjául szolgáló okról (illetve okokról) van-e szó?
- b) Az előzőekben említett rendelkezés értelmében vett, „az árunak jelentős értéket kölcsönző formáról”⁴ akkor van csak szó, ha e forma egyéb értékekhez (mint például gyerekszékek esetében a biztonsághoz, a kényelemhez és az anyagminőséghez) viszonyítva a legfontosabb, illetve leginkább meghatározó értéknek tekintendő, vagy ilyen formáról lehet szó akkor is, ha az áru ezen érték mellett további, szintén jelentősnek tekintendő értékekkel is bír?
- c) A 2. a) és 2. b) kérdésre adandó válasz szempontjából az érintett fogyasztók többségének véleménye releváns-e, vagy a nemzeti bíróságok megállapíthatják, hogy már a fogyasztók egy részének véleménye is elegendő ahhoz, hogy az érintett értéket az előzőekben említett rendelkezés értelmében „jelentősnek” tekinthessük?
- d) Amennyiben a 2. c) kérdésre az utóbbi választ kell adni: milyen követelményt kell támasztani a fogyasztók érintett részének körével szemben?
- 3) Úgy kell-e értelmezni a [89/104] irányelvnek a [2008/95] irányelv által egységes szerkezetbe foglalt változata 3. cikkének (1) bekezdését, hogy az e) pontban említett kizáró, illetve törlési ok akkor is fennáll, ha a térbeli védjegy olyan megjelölést tartalmaz, amelyre az [első francia bekezdés] alkalmazandó, és amely egyébként [a harmadik francia bekezdés] hatálya alá tartozik?”

19. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem 2013. április 18-án érkezett a Bírósághoz.

20. Az alapeljárás felei, a német, az olasz és a lengyel kormány, Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királyságának Kormánya, a portugál kormány, valamint az Európai Bizottság terjesztettek elő írásbeli észrevételeket.

21. E felek, az olasz és a portugál kormány kivételével részt vettek a 2014. február 26-án tartott tárgyaláson is.

V – Elemzés

22. Már volt alkalmam emlékeztetni arra, hogy egy védjegy lajstromozását érintő általános kizáró, illetve törlési okokon kívül a 89/104 irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontja tartalmaz egy különös, kizárólag az érintett áru formájából álló megjelölésre vonatkozó rendelkezést is.⁵

⁴ — Itt ki kell emelni, hogy van bizonyos különbség a rendelkezés hivatkozott, az eljárás nyelvén szövegezett része – amely az „árunak jelentős értéket kölcsönző formára” utal (ugyanilyen szövegezést kell megállapítani német, spanyol, angol, francia és egyéb nyelveken) –, illetve a rendelkezés lengyel szövege között, amely „az áru értékét jelentősen növelő formára” („kształt zwiększający znacznie wartość towaru”) utal. E különbség azonban álláspontom szerint nem jelent különbséget e rendelkezés értelmezését illetően.

⁵ — E fogalom magában foglalja a térbeli és kétdimenziós formákat, valamint az áru formáját ábrázoló ábrás (vizuális) védjegyeket, lásd: Philips-ítélet, C-299/99, EU:C:2002:377, 76. pont. Azonos rendelkezés szerepel a közösségi védjegyről szóló, 2009. február 26-i 207/2009/EK tanácsi rendelet (HL L 78., 1. o.) 7. cikke (1) bekezdésének e) pontjában, és szerepelt korábban a közösségi védjegyről szóló, 1993. december 20-i 40/94/EK tanácsi rendeletet (HL 1994. L 11., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 1. kötet, 146. o.) 7. cikke (1) bekezdésének e) pontjában.

23. Amennyiben a 3. cikk (1) bekezdésének e) pontjában szereplő három ok valamelyike alkalmazandó, az akadályát jelenti a védjegy lajstromozásának. Ezen okok végleges hatályúak, amennyiben a 3. cikk (1) bekezdésének a), c) vagy d) pontjában szereplő kizáró okoktól eltérően alkalmazásuktól nem lehet az alapján eltekinteni, hogy a szóban forgó védjegy használata révén „megkülönböztető képességet szerez” (az irányelv 3. cikkének (3) bekezdése).⁶

24. A Bíróság már több alkalommal értelmezte az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának második francia bekezdésében szereplő okot. Ez az ok az olyan védjegy lajstromozásának kizárására vonatkozik, amely „kizárólag olyan formából áll, amely a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges”.⁷ A jelen ügyben a Bíróságot a 3. cikk (1) bekezdése e) pontja első és harmadik francia bekezdésének értelmezésére kéri fel. A kérdést előterjesztő bíróság kérelme e két ok esetleges halmazott alkalmazásának lehetőségére is irányul.

A – Az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának célja

25. A Bíróság úgy véli, hogy az irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében felsorolt különböző lajstromozást kizáró vagy törlési okokat a mögöttük meghúzódó közérdek tükrében kell értelmezni.⁸

26. A Bíróságnak az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának második francia bekezdésére vonatkozó ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy az e rendelkezés mögött meghúzódó közérdek annak elkerülése, hogy monopóliumot biztosítsanak egy termék lényeges, annak formájából eredő jellemzőire.

27. A Bíróság szerint az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja második francia bekezdésének célja annak elkerülése, hogy a védjegy lajstromozása monopóliumot nyújtson műszaki megoldásokra vagy az áru használati jellemzőire, amelyeket a használó a versenytársak áruiban is kereshet. E rendelkezés célja így annak megakadályozása, hogy a védjegy által nyújtott oltalom meggátolja a versenytársakat abban, hogy ilyen műszaki megoldásokat vagy használati jellemzőket tartalmazó termékeket szabadon kínáljanak.⁹

28. Egyáltalán nem kétséges, hogy a fent hivatkozott cél húzódik meg az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontjában szereplő három ok mögött. E három ok célja, hogy a közkincsek körében tartsa az érintett áru olyan lényeges jellemzőit, amelyek annak formájában tükröződnek.

29. Egyébként e célkitűzés alapvető indoka a védjegyoltalmi jog axiológiai előfeltevéseinek körébe tartozik.

30. A védjegy mint szellemi termék azzal a képességgel rendelkezik, hogy a fogyasztókban meghatározott asszociációt keltsen egy áru (vagy szolgáltatás) és az érintett megjelölés között.¹⁰ Az utóbbi segítségével a címzett összekapcsolhatja az érintett védjegyet és az állandó minőséget képviselő áruk származását. A védjegy biztosítja a megvásárolt áruk jellemzőinek egységességét, és ily módon

6 – Philips-ítélet, EU:C:2002:377, 75. pont, és Benetton Group ítélet, C-371/06, EU:C:2007:542, 25–27. pont.

7 – Philips-ítélet, EU:C:2002:377, és Lego Juris kontra OHIM ítélet, C-48/09. P, EU:C:2010:516, valamint a Törvényszék ítéletei: Yoshida Metal Industry kontra OHIM – Pi-Design és társai ítélet (fekete pöttyöket tartalmazó háromszög alakú felület ábrázolása); T-331/10, EU:T:2012:220; Yoshida Metal Industry kontra OHIM – Pi-Design és társai ítélet (fekete pöttyöket tartalmazó felület ábrázolása); T-416/10, EU:T:2012:222; Reddig kontra OHIM – Morleys ítélet (kés nyele); T-164/11, EU:T:2012:443.

8 – Windsurfing Chiemsee ítélet, C-108/97 és C-109/97, EU:C:1999:230, 25–27. pont, és Philips-ítélet, EU:C:2002:377, 77. pont.

9 – Windsurfing Chiemsee ítélet, EU:C:1999:230, 25. pont, és Philips-ítélet, EU:C:2002:377, 78. és 79. pont.

10 – Lásd R. Skubisz, *Prawo z rejestracji znaku towarowego i jego ochrona. Studium z zakresu prawa polskiego na tle prawnoporównawczym* [A védjegy lajstromozásából eredő jog és a védjegy oltalma. A lengyel jog összehasonlító elemzése], Lublin 1988, 15–18., 235. és 236. o.; E. Wojcieszko-Głuszko, *Pojęcie znaku towarowego* [A védjegy fogalma], in: *System prawa prywatnego* [A magánjog rendszere], 14b. kötet – *Prawo własności przemysłowej* [Az ipari tulajdonjog] Varsó, CH Beck, Instytut Nauk Prawnych PAN 2012, 427. és 428. o.

csökkenti először az információkhoz való korlátozott hozzáféréshez kapcsolódó kockázatot, másodszor pedig a hasonló termék felkutatásának költségét. Ily módon a védjegyszabályozás megerősíti a piac átláthatóságát, orvosolva a forgalmazás összetett feltételei és a fogyasztó azokkal kapcsolatos korlátozott ismeretei közötti aránytalanságot.¹¹

31. Gazdasági funkciói miatt a védjegyoltalmi szabályozás az áruk árán és minőségén alapuló tisztességes versenyt megalapozó elengedhetetlen tényezőnek minősül.¹² E tekintetben rá kell mutatni, hogy egy adott szellemi termék használatának kizárólagossága, amely valamennyi szellemi tulajdonjog jellemzője, általában nem eredményezi, ami a védjegyeket illeti, a verseny korlátozását. Az érintett megjelölés (a védjegy) használatának kizárólagossága nem korlátozza a versenytársak szabadságát saját áruik felkínálására. Szabadon választhatnak a potenciális megjelölések (védjegyek) összességéből, amelyek száma egyébként korlátlan.

32. Ugyanakkor bizonyos helyzetekben a védjegyekre vonatkozó kizárólagos jogok fennállása a verseny torzulását eredményezheti.

33. Az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontja annak elkerülését célozza, hogy a forma lajstromozása lehetővé tegye tisztességtelen versenyelőny elérését azáltal, hogy kizárólagosságot biztosít az áru olyan alapvető jellemzői tekintetében, amelyek lényegesek az érintett piacon folyó tényleges verseny szempontjából. Az ilyen helyzet azon cél kockáztatását eredményezheti, amelynek érdekében a védjegyoltalmi szabályozást bevezették.

34. A védjegy lajstromozásán alapuló oltalom és az egyéb szellemi tulajdonjogokból fakadó védelem halmozódása nem jelent egyedi példát a védjegyoltalmi szabályozás ilyen használatára. E tekintetben kifejezetten ki kell emelni, hogy az ilyen halmozódás főszabály szerint elfogadott az uniós jogban. Például egy formatervezési minta lajstromozása nem zárja ki, hogy ugyanezen térbeli forma védjegyként is oltalomban részesüljön, amennyiben persze a védjegy lajstromozásának feltételei teljesülnek.¹³

35. Mindazonáltal nem szabad elfeledkezni arról, hogy a védjegyoltalmi szabályozás célja – amely szabályozás a piac átláthatóságának megerősítésével a tisztességes verseny alapjait kívánja lefektetni – eltér az egyes más, lényegében az innováció és a kreativitás előmozdítását célzó szellemi tulajdonjogok mögött meghúzódó előfeltevésektől.

36. A célok e különbsége az oka annak, hogy a védjegy lajstromozásából fakadó oltalom időben nem korlátozott, míg a jogalkotó az egyéb szellemi tulajdonjogok tekintetében időbeli korlátozást állapított meg. E korlátozás az innováció és a kreativitás védelmében megjelenő közérdek, illetve a más személyek szellemi eredményeiből való, a folyamatos gazdasági és társadalmi fejlődés előmozdítását szolgáló haszonhúzás közötti egyensúlyból fakad.

37. Ha a védjegyjogot arra használnák, hogy meghosszabbítsák a más szellemi tulajdonjogok alapján védett szellemi termékeken fennálló kizárólagosságot, az ilyen használat ezen egyéb jogok lejártát követően alkalmas lenne arra, hogy sértse azokat az érdekeket, amelyeket a jogalkotó többek között azáltal határozott meg, hogy korlátozta az ezen egyéb jogok alapján biztosított védelem tartamát.

11 — Lásd W.M. Landes, R.A. Posner, *The Economic Structure of Intellectual Property Law* [A szellemi tulajdonjog gazdasági szerkezete], Cambridge, Harvard University Press 2003, 166–168. o.; A. Griffiths, *An Economic Perspective on Trade Mark Law* [A védjegyjog gazdasági szempontból], Cheltenham, Elgar Publishing 2011, 47–53., 157. o.

12 — Lásd ebben az értelemben: Lego Juris kontra OHIM ítélet, EU:C:2010:516, 38. pont; és Pi-Design és társai kontra Yoshida Metal Industry ítélet, C-337/12. P, EU:C:2014:129, 42. pont.

13 — E lehetőség következik többek között a formatervezési minták oltalmáról szóló, 1998. október 13-i 98/71/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvből (HL 1998. L 289., 28. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 21. kötet, 120. o.). Lásd J. Szwaja, E. Wojcieszko-Głuszko, I.B. Mika, *Kumulacja i kolizja praw własności przemysłowej (na przykładzie wzorów przemysłowych i znaków towarowych)* [A szellemi tulajdonjogok halmozódása és kollíziója: az ipari minták és a védjegyek példája], *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, 2001, 2. kötet, 343. o.

38. E kérdést eltérően szabályozzák a különböző jogrendszerekben.¹⁴ Az uniós jogalkotó ezt úgy oldotta meg, hogy olyan normatív kritériumokat határozott meg, amelyek alkalmasak arra, hogy abszolút akadályt jelentsék egy, az áru formájából álló védjegy lajstromozásának.

39. Ezek az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontjában szereplő kritériumok a védjegyek olyan célokra való használatát akadályozzák meg, amelyek nem egyeztethetők össze az e jog mögött meghúzódó előfeltevésekkel. A tisztességes verseny védelmét célozzák, megakadályozva azt, hogy monopóliumot biztosítsanak az érintett áru olyan lényeges jellemzői tekintetében, amelyek jelentősek az érintett piacon folyó tényleges verseny szempontjából. E szempontok különösen arra irányulnak továbbá, hogy biztosítsák azon érdekek egyensúlyát, amelyeket a jogalkotó azáltal határozott meg, hogy korlátozta az egyes egyéb szellemi tulajdonjogok alapján alkalmazandó védelem tartamát.

40. A fenti észrevételek alapján tárgyalom a kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdéseket.

B – Az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja első francia bekezdésének értelmezése (első kérdés)

41. Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kéri a Bíróságtól, hogy értelmezze az „áru jellegéből következő forma” fogalmát.

42. Ami e kérdés összefüggését illeti, a Hoge Raad határozatából az következik, hogy a fent hivatkozott gyereksték formájának jellemzőit legalább részben funkcionális jellemzői, különösen biztonságossága, kényelmessége és minősége határozza meg. E székre jellemző az is, hogy „gyermekbarát” és „ergonomikus”.

43. A Stokke és Opsvik az alapeljárás során előadták, hogy a fent hivatkozott szék jellemzői nem elegendőek az áru jellegéből következő formán alapuló kizáró, illetve törlési ok alkalmazhatóságának megállapításához (a 3. cikk (1) bekezdése e) pontjának első franciabekezdése). A Stokke és Opsvik szerint e kizáró, illetve törlési ok az előzetesen meghatározott formájú árukra vonatkozik, amelyek nem ölthetnek alternatív formát.

44. Ahogy már jeleztem, a Bíróságnak még nem volt alkalma arra, hogy döntsön a 3. cikk (1) bekezdése e) pontja első francia bekezdésének értelmezéséről.¹⁵

45. Mindenekelőtt hangsúlyozni kell, hogy két álláspont létezik e rendelkezés értelmezésének módját illetően, valamint, hogy ezek megjelennek mind a jogtudomány e területén, mind pedig az eljárás résztvevőinek észrevételeiben.

46. Az első, szigorú értelmezést követő álláspont szerint az „áru jellegéből következő forma” fogalma arra a formára vonatkozik, amely elválaszthatatlanul kapcsolódik az érintett áru jellegéhez, és amely így semmilyen lehetőséget nem ad a gyártó számára a személyes alakításra.¹⁶ Ez az értelmezés az alternatív formával nem rendelkező árukra korlátozza a szóban forgó ok alkalmazását, vagyis a természetes árukra (ezen ok alkalmazásának klasszikus példája a „banánok tekintetében a banán formája” lajstromozásának kizárása), illetve az olyan termékekre, amelyek formai jellemzőire szabályok vonatkoznak (mint például egy rögbilabda jellemzői).

14 — Az Amerikai Egyesült Államok szövetségi jogában e problémát a „funkcionalitás elve” („functionality doctrine”) alapján kezelik, amelyet először az ítélkezési gyakorlat alakított ki, majd később kodifikálták is: lásd A. Horton, *Designs, shapes and colours: a comparison of trade mark law in the United Kingdom and the United States* [Formatervezési minták, formák és színek: az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok védjegyjogának összehasonlítása], *European intellectual property review*, 1989, 11. szám, 311. o.

15 — Ami a 40/94 rendelet 7. cikke (1) bekezdése e) pontjának i. alpontját illeti, lásd a Törvényszék ítéletét: Procter & Gamble kontra OHIM ítélet (szappan formája), T-122/99, EU:T:2000:39, 55. pont.

16 — A jelen ügyben ezt az álláspontot a Stokke és Opsvik által az alapeljárásban előterjesztett észrevételekben, az olasz és a portugál kormány észrevételeiben, valamint a Bizottság észrevételeiben fogalmazták meg.

47. Ez az álláspont láthatóan érvényesül a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (védjegyek és formatervezési minták) (a továbbiakban: OHIM) közösségi védjeggyel kapcsolatos igazgatási gyakorlatában.¹⁷

48. A második, kiterjesztő értelmezésen alapuló álláspont szerint a szóban forgó ok valamennyi áru esetében a legáltalánosabban elfogadott formára vonatkozik, amely a leghűségesebben tükrözi az érintett áru jellegét.¹⁸ Az érintett szemantikai kategória tipikus megjelöléseiről van szó, vagyis olyan megjelölésekről, amelyek a fogyasztókban az érintett áru lényeges jellemzőit illetően kialakult ábrázolásokra utalnak. A lajstromozás tilalma kizárólag az érintett áru kategóriájának jellemzőire (generikus jellemzők) vonatkozik, vagyis azokra, amelyek az utóbbi funkciójából erednek. Ezzel szemben a tilalom nem vonatkozik az érintett áru sajátos jellemzőire, sem az ezen áru sajátos felhasználásából eredő jellemzőkre.¹⁹

49. E második értelmezés szerint nem fogadható el olyan forma lajstromozása, amely kizárólag az érintett áruval rendszeren társított jellemzőkből áll, mint például – a tárgyaláson a brit kormány által hivatkozott, a jogtudományban is gyakran szereplő példákkal élve – egy téglá paralelepipedon formája, egy teáskanna csőrrel ellátott edény, fedél és fül formája, illetve egy villa esetében a villa fogainak formája.

50. Álláspontom szerint, bár az első, szigorú értelmezést tartalmazó álláspont az érintett rendelkezés nyelvtani értelmezése alapján elfogadható, az nem releváns e rendelkezés célja tekintetében.

51. Ez az első álláspont mindenekelőtt azt a kockázatot hordozza, hogy megsérti az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja első francia bekezdésében szereplő ok lényegét. Nehezen képzelhető el ugyanis, hogy egy racionális jogalkotó ilyen korlátozott hatályú kizáró vagy törlési okot ír elő, valójában a természet által létrehozott, illetve szabályok által egységesen előírt formákra korlátozódva. E szempont ennyire megszorító értelmezése feleslegesnek tűnik, mivel az ilyen formák nyilvánvalóan nem rendelkeznek semmilyen megkülönböztető képességgel, és azt használat révén sem szerezhetik meg. Lajstromozásuk mindenképpen kizárt az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének b) és c) pontja, illetve 3. cikkének (3) bekezdése alapján.

52. Ezenkívül a szóban forgó rendelkezés kapcsán javasolt ilyen korlátozó értelmezés nem csupán megfosztaná azt normatív tartalmától. Ez az értelmezés emellett ellentétes lenne azzal az előfeltevéssel, amely szerint a 3. cikk (3) bekezdés e) pontjában szereplő három szempont ugyanarra a célra irányul.²⁰

53. Mielőtt bármilyen, az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja első francia bekezdésének értelmezésére vonatkozó következtetést vonnánk le, érdemes hivatkozni a Bíróság e rendelkezés második francia bekezdésére vonatkozó ítélezési gyakorlatára. Emlékeztetni kell arra, hogy e rendelkezés megtiltja „a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges forma” lajstromozását. A Philips-ítéletben a Bíróság kiemelte, hogy ez az ok azokra a formákra vonatkozik, amelyek *alapvető*

17 — Lásd újabban az OHIM elnöke által 2013. december 4-én elfogadott EX-13-5. sz. határozat által rögzített, az OHIM előtti eljárásokra vonatkozó iránymutatások (a továbbiakban: OHIM-iránymutatások) B. része 4. szakasza (Feltétlen kizáró okok) 2.5.2. pontját. Lásd még A. Folliard-Monguiral, D. Rogers, *The protection of shapes by the Community trade mark* [A formák közösségi védjegy általi oltalma], *European intellectual property review*, 2003, 25. szám, 173. o.

18 — Ez az álláspont szerepel a Hauck társaság észrevételeiben, illetve bizonyos fenntartásokkal a német és a lengyel kormány, illetve az Egyesült Királyság Kormányának észrevételeiben.

19 — Lásd H. Fezer, *MarkenG § 3* [A védjegyek és más megkülönböztető megjelölések védelméről szóló német törvény 3. cikke], in: H. Fezer (szerk.), *Markenrecht* [Védjegyjog], 4. kiadás, München, Beck 2009, 663. pont; G. Eisenführ, *Art. 7* [7. cikk], in: G. Eisenführ, D. Schennen (szerk.), *Gemeinschaftsmarkenverordnung* [A közösségi védjegyrendelet], 3. kiadás, Köln, Wolters Kluwer 2010, 197. pont; valamint A. Firth, E. Gredley, S. Maniatis, *Shapes as trade marks: public policy, functional considerations and consumer perception* [A formák, mint védjegyek: közpolitika, funkcionális megfontolások és a fogyasztók észlelése], *European intellectual property review*, 2001, 23. szám, 92. o.

20 — A jelen ügyben a Bizottság abból a véleményem szerint téves előfeltevésből indul ki, hogy a szóban forgó rendelkezés első francia bekezdésében szereplő kizáró ok eltérő jellegű a két másik, vagyis a második és harmadik francia bekezdésben szereplő okoktól. A Bizottság szerint ez az ok nem a monopólium biztosítására vonatkozik az áru egyes lényeges jellemzőit illetően, hanem a „természetes monopólium” kialakulásának megakadályozását célozza az áru, mint olyan tekintetében, vagyis annak elkerülését, hogy az áru egyetlen lehetséges formáját egyetlen gazdasági szereplő számára tartsák fenn, ami kizárná a verseny minden formáját.

jellemzői (kiemelés tőlem) műszaki funkciót töltenek be. A védjegyjoghhoz fűződő kizárólagosság biztosítása nem akadályozhatja meg a versenytársakat abban, hogy ilyen műszaki funkciót tartalmazó terméket kínáljanak. Nem jelenthet olyan akadályt sem, amely korlátozza a versenytársak választási lehetőségét egy meghatározott műszaki hatás elérését célzó megoldás tekintetében. Amennyiben valamely áru formájának alapvető funkcionális jellemzői kizárólag a műszaki hatásnak tulajdoníthatók, a 3. cikk (1) bekezdése e) pontjának második francia bekezdése kizárja az említett formából álló megjelölés lajstromozását, még akkor is, ha a szóban forgó műszaki hatás más formák révén is elérhető.²¹

54. Álláspontom szerint, figyelemmel arra, hogy az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontjában szereplő három ok ugyanarra a célra irányul, a fent hivatkozott okfejtés érvényes a kizárólag az „áru jellegéből következő formából” álló megjelölés lajstromozására is.

55. A fentiek fényében úgy vélem, hogy az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának első francia bekezdése kizárja az olyan forma lajstromozását, amely lényeges tulajdonságainak összessége az érintett áru jellegéből következik, és azokat tehát az áru által biztosított használati funkció határozza meg.

56. E tekintetben úgy vélem, hogy figyelembe kell venni a következő körülményt: a forma egyes jellemzői különösen fontosak az érintett termék által nyújtott funkció szempontjából. Olyan formai jellemzőkről is szó lehet, amelyeket nehezen minősíthetünk szükségesnek az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja második francia bekezdésének értelmében vett „műszaki hatás” eléréséhez.

57. Mivel itt az érintett áru funkciója szempontjából lényegi jelentőségű jellemzőkről van szó, kétségek nélkül olyan jellemzőkkel állunk szemben, amelyeket a felhasználó a versengő árukban is kereshet. Gazdasági szempontból olyan formai jellemzőkről van szó, amelyeknek nincs megfelelő egyenértékű helyettesítőjük (amelyet teljes helyettesíthetőség jellemez).

58. Ha e jellemzőket egyetlen gazdasági szereplő javára tartják fenn, az megakadályozza, hogy a versenytárs vállalkozások olyan formát biztosítsanak áruik számára, amely ugyanilyen hasznos az utóbbiak használata szempontjából. Ebből következően a védjegyjogosult részére olyan jelentős előnyt biztosítanak, amely hátrányos hatást gyakorolna a verseny szerkezetére az érintett piacon.

59. A fenti megfontolásokra figyelemmel nem kétséges, hogy az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának első francia bekezdése kifejezetten kizárja az olyan formák lajstromozását, amelyek lényegi jellemzői az érintett áru funkciójából erednek. Így szó lehet például egy vízszintes laphoz kapcsolt lábakról egy asztal esetében, vagy egy talp formájú cipőtalpról, amelyet V alakú szalaggal láttak el a strandpapucskok esetében. Ugyanakkor a fent hivatkozott rendelkezés relevanciával bírhat az összetettebb áruk formáiból álló védjegyek elfogadhatóságának értékelése szempontjából, mint például egy vitorlášajótest, vagy egy repülőgép légcsonarja formájának tekintetében.

60. Itt azt is figyelembe kell venni, hogy az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének b), c) és d) pontjában szereplő kizáró, illetve törlési okok vonatkozásában a jogalkotó azt a lehetőséget is biztosítja, hogy a megjelölés használata révén megkülönböztető képességre tegyen szert az irányelv 3. cikke (3) bekezdésének megfelelően.

21 — Philips-ítélet, EU:C:2002:377, 79. és 83. pont.

61. Ezzel szemben nem lehet az irányelv 3. cikkének (3) bekezdésére hivatkozni az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának első francia bekezdésében szereplő kizáró, illetve törlési ok alkalmazásának kizárása érdekében. Az említett ok alkalmazása tehát azt jelenti, hogy az érintett forma lajstromozása véglegesen ki van zárva. E megfontolás összhangban van a szóban forgó rendelkezés céljával, mivel az arra irányul, hogy az érintett áru funkciója szempontjából jelentős lényeges jellemzők ne essenek monopólium alá, amennyiben a megkülönböztető képesség megszerzését bizonyították.

62. Az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja első francia bekezdésének értelmezése ezenkívül annak az egyébként a második francia bekezdésben szereplő okkal összefüggésben is felmerülő körülménynek a figyelembevételét teszi szükségessé, amely szerint az áru formáját ábrázoló védjegy lajstromozása nem csak az érintett forma, hanem hasonló formák felhasználását is megakadályozhatja. A kizárólag az áru jellegéből következő formát ábrázoló megjelölés lajstromozása esetén számos helyettesítő forma is elérhetetlennek bizonyulhat a versenytársak számára.²²

63. E megállapítás különös jelentőséggel bír a használati áruk formáját illetően, amelyek esetében a funkcionális eredmény elérésének szükségessége határokat szab a kreatitásnak. E körülmény igazolja az olyan formák lajstromozásának kizárását, amelyek lényeges jellemzőit kizárólag az érintett áru használati funkciói határozzák meg.

64. Ezzel szemben álláspontom szerint az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának első francia bekezdésében szereplő kizáró vagy törlési ok nem vonatkozik azokra a formákra, amelyek az érintett kategória funkcionális jellemzőin (generikus funkcionális jellemzők) kívül más jelentős jellemzőket is tartalmaznak. Az utóbbiak ugyanakkor nem következhetnek közvetlenül az érintett áru funkciójából, és kizárólag e funkció különleges alkalmazásának megjelenését képezhetik. Ilyen különleges alkalmazás tekintetében példaként hivatkozhatunk egy fogkefe nyelére, amelynek formáját gyermekmesék ihlették, vagy egy gitár rezonátortestére, amelynek formája eltér attól, amit egy ilyen hangszernél rendszeren el szoktunk képzelni.

65. A fenti megfontolások fényében úgy vélem, hogy a kérdést előterjesztő bíróság első kérdésének a) pontjára a következő választ kell adni. Az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának első francia bekezdése olyan formára vonatkozik, amely esetében a lényeges jellemzők összessége magának az árunak a jellegéből következik, és e tekintetben nem releváns, hogy az említett áru más, alternatív formákat is ölthet.

66. A fenti értelmezésre figyelemmel nem szükséges választ adni az első kérdés b) pontjára.

C – Az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja harmadik francia bekezdésének értelmezése

67. Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság bizonyos számú, „az árunak jelentős értéket kölcsönző formán” alapuló kizáró, illetve törlési ok értelmezésére vonatkozó problémát vet fel.

68. A kérdést előterjesztő bíróság végzéséből következik, hogy a Stokke és az Opsvik az alapeljárásban a Gerechthof 's-Gravenhage azon megállapítását vitatják, amely szerint a szóban forgó forma a fent hivatkozott ok hatálya alá tartozik, mivel rendkívül tetszetős, és jelentős értéket kölcsönöz a Tripp-Trapp gyermekszéknek. Előadják különösen, hogy a fogyasztók mindenekelőtt azért vásárolják a Tripp-Trapp gyermekszéket, mert az minőségi, biztonságos, funkcionális és ergonomikus szék. Ezenkívül nem a szék formatervezése képezi e vásárlás alapvető okát, noha az hatással van a szék értékére.

22 — Ami a 40/94 rendelet 7. cikke (1) bekezdése e) pontjának ii. alpontját illeti, lásd: Lego Juris kontra OHIM ítélet, EU:C:2010:516, 56. pont.

69. Előzetesen rá kell mutatni, hogy az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja harmadik francia bekezdésének megfogalmazása nem átlátható. Ezt bizonyítják az e rendelkezés értelmezése kapcsán fennálló jelentős különbségek is.²³

70. Álláspontom szerint az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja harmadik francia bekezdésének valamennyi, a jogtudományban és az ítélkezési gyakorlatban felvázolt értelmezési módja hasonló teleológiai előfeltevéseken nyugszik. E megfontolások abból az előfeltevésből fakadnak, amely szerint az árunak jelentős értéket kölcsönző formák lajstromozása tilalmának az a célja, hogy elhatárolja a védjegyoltalmat az egyéb (az ipari mintákhoz fűződő jog, illetve a szerzői jog alapján védett) szellemi termékek védelmétől. Az érintett rendelkezés értelmezése érdekében tehát ki kell zárni azt az esetet, amikor a védjegyjogot kizárólag más szellemi tulajdonjogok céljainak elérésére használják.²⁴

71. Az, ha úgy tekintjük, hogy a teleológiai előfeltevések hasonlóak, mindazonáltal nem teszi lehetővé az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja harmadik francia bekezdésének egységes értelmezését.

72. E tekintetben azt lehet megállapítani, hogy az ítélkezési gyakorlatban két irányzat különül el. Egyrészt a lényegében a német bíróságok által kialakított ítélkezési gyakorlatról van szó, másrészt pedig az OHIM fellebbezési tanácsainak és az Európai Unió Törvényszékének ítélkezési gyakorlatáról.

73. A Bundesgerichtshof (német szövetségi legfelsőbb bíróság) ítélkezési gyakorlata²⁵ és a német jogtudomány²⁶ szerint az érintett rendelkezés kizárja a forma lajstromozását, amennyiben az árunak a formájában megnyilvánuló esztétikai értékei olyan jelentősek, hogy a védjegy elsődleges funkciója, vagyis az, hogy meghatározott eredetre utaljon, veszt jelentőségéből. Ha ezzel szemben a szóban forgó áru kereskedelme kapcsán érintett személyek szempontjából az áru nem kizárólag az esztétikai formából áll, hanem e forma csupán egy „elem” a termék egészének, amelynek használati értéke vagy célja más jellemzőkön nyugszik, akkor e forma lajstromozásának helyt lehet adni.

74. Ezen értelmezés fényében a szóban forgó kizáró, illetve törlési ok mindenekelőtt a műtárgyakat és az alkalmazott művészetet érinti, valamint a kizárólag dekorációs funkcióval rendelkező árukat. Ezzel szemben nem zárja ki az olyan forma lajstromozását, amely a dekorációs funkció mellett más használati funkcióknak is megfelel, mint például egy szék vagy egy fotel.²⁷

75. Az OHIM ítélkezési gyakorlata, amelyet a Törvényszék Bang & Olufsen kontra OHIM ügyben hozott ítélete²⁸ (Hangszóró ábrázolása) is megerősített, eltérő megoldást követ.

23 — Például a Bizottság felkérésére a Max Planck Iparjogvédelmi és Versenyjogi Intézet által szerkesztett tanulmány szerzői rámutatnak, hogy e rendelkezés célja nem egyértelmű, és arra utalnak, hogy azt hatályon kívül kell helyezni vagy módosítani kell, lásd: *Study of the overall functioning of the European trade mark system* [az európai védjegyrendszer átfogó működésének elemzése], München 2011, 2.32. és 2.33. pont, 72. és 73. o. (elérhető a következő internetcímen: http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/tm/index_en.htm). A jelenleg vita alatt álló, az irányelv átdolgozására irányuló javaslat ugyanakkor e rendelkezés módosítatlan szövegezzel való fenntartását irányozza elő (COM(2013) 162, 2013. március 27.).

24 — Lásd: Ruiz-Jarabo Colomer főtanácsnok Philips-ügyre vonatkozó indítványa, C-299/99, EU:C:2001:52, 30. és 31. pont.

25 — Lásd a Fronthaube-ügyben 2007. május 24-én hozott ítélet (I ZB 37/04) BGH GRUR 2008, 71, 23. pontját. A Bundesgerichtshof itt az 1950-es évekbeli ítélkezési gyakorlatra hivatkozott: a Hummelfiguren-ügyben 1952. január 22-én hozott ítélet re (I ZR 68/51) BGHZ 5, 1, és a Rosenthal-Vase-ügyben 1958. december 9-én hozott ítéletre (I ZR 112/57) BGHZ 29, 62, 64.

26 — Lásd Fezer, id. mű (19. lábjegyzet), 696. pont, és Eisenführ, id. mű (19. lábjegyzet), 201. pont.

27 — Lásd például a Bundespatentgericht (németországi szövetségi szabadalmi bíróság) Barcelona – Sessel ügyben 2011. június 8-án hozott ítéletét (26 W (pat) 93/08), amely a híres német építész, Ludwig Mies van der Rohe által tervezett „Barcelona székre” vonatkozik. A német bíróság úgy döntött, hogy az érintett forma nem tartozik az árunak jelentős értéket kölcsönző formán alapuló törlési ok körébe, amennyiben a cél és az elsődleges funkció egy olyan ülőbútoré („Sitzmöbel”), amelynek az esztétikai kérdések mellett ergonómiai követelményeknek is meg kell felelnie.

28 — Bang & Olufsen kontra OHIM ítélet (Hangszóró ábrázolása), T-508/08, EU:T:2011:575. Ez az ítélet az OHIM első fellebbezési tanácsának 2008. szeptember 10-i határozatával szemben benyújtott keresetre vonatkozik (497/2005-1. sz. ügy).

76. Ezen ítélet szerint az a megállapítás, hogy a forma az árunak jelentős értéket kölcsönöz, nem zárja ki azt, hogy az áru más tulajdonságai, mint például egy hangszóró műszaki jellemzői, a szóban forgó árunak szintén fontos értékét hordozzák. Másként fogalmazva, pusztán az a tény, hogy a szóban forgó áru formatervezése lényeges elem a fogyasztó számára, azt bizonyítja, hogy a forma az árunak jelentős értéket kölcsönöz. E tekintetben nem releváns az, hogy a fogyasztó az említett áru más jellemzőit is figyelembe veszi.²⁹ Úgy tűnik, hogy ezt az értelmezést az OHIM határozatai állandó jelleggel követik.³⁰

77. Az ítélkezési gyakorlat első irányzata szerint, amelyet mindenekelőtt a német bíróságok ítélkezési gyakorlata képvisel, a harmadik francia bekezdésben szereplő ok kizárólag azokra az esetekre vonatkozik, amelyekben a szóban forgó forma esztétikai minősége annyira fontos, hogy a védjegy elsődleges funkciója veszít jelentőségéből. Ilyen helyzet fennállása akkor állapítható meg, amikor az érintett áru gazdasági értéke kizárólag a formatervezésen alapul, mint az alkalmazott művészeti alkotások vagy egyes gyűjtendő áruk.

78. Véleményem szerint ez az álláspont kérdéseket vet fel. Természetesen osztom azt az álláspontot, amely szerint egy műalkotás formája, beleértve az alkalmazott művészet alkotásait is, jellegére figyelemmel nem töltheti be a védjegy funkcióját egy ilyen mű vonatkozásában. Mindazonáltal az a tény, hogy a forma csak esztétikai tárgyat jelent, és ennél fogva nem töltheti be a védjegy rendeltetését, álláspontom szerint nem az egyetlen olyan eset, amelyre a fent hivatkozott rendelkezés mögött meghúzódó feltevés vonatkozik. Nehezen tudok tehát egyetérteni a vitatott álláspont azon lényegi előfeltevésével, amely szerint az „az árunak jelentős értéket kölcsönző” forma fogalma arra az esetre korlátozódik, amikor az áru gazdasági értéke kizárólag az utóbbi esztétikai formájában áll.

79. Álláspontom szerint a szóban forgó rendelkezés értelmezésének az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja által követett általános célkitűzésnek megfelelő jelentést kellene tulajdonítania annak. Az utóbbi rendelkezés célja, hogy a védjegyjogot ne használják más célra, mint amelyre azt kialakították, és különösen, hogy ne használják tisztességtelen, vagyis nem az áron és a minőségen alapuló versenyből következő piaci előny megszerzésére.

80. Álláspontom szerint az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának harmadik francia bekezdésében szereplő ok az áru külső, nem műszaki vagy használati funkciót biztosító, de az említett áru vonzerejét mindazonáltal növelő és a fogyasztói preferenciákra jelentős hatást gyakorló jellemzőin alapuló bármilyen monopólium biztosításának kizárására irányul.

81. Ezen értelmezés szerint az érintett rendelkezés harmadik francia bekezdésében meghatározott ok hatálya nem korlátozódik a műalkotásokra, illetve az alkalmazott művészet alkotásaira. Minden más olyan használati árura vonatkozik, amelyek formatervezése egyike a vonzerejüket és ennél fogva piaci sikerüket meghatározó tényezőknek.

82. E tekintetben nem kizárólag azon egyes árukategóriákra utalok, amelyeket általános jelleggel esztétikai formájuk miatt vásárolnak meg, mint az ékszerek vagy a díszített étkészletek.

83. A szóban forgó rendelkezés véleményem szerint azokra az árukra is vonatkozik, amelyeket rendszerint nem tekintenek díszítő funkciót betöltő tárgyakként, de amelyek esetében a forma esztétikai vetülete fontos szerepet játszik a piac meghatározott részén, mint például a designbútorok esetében.

29 — Ami a 40/94 rendelet 7. cikke (1) bekezdése e) pontjának iii. alpontjának alkalmazását illeti, lásd: Bang & Olufsen kontra OHIM ítélet (Hangszóró ábrázolása), T-508/08, EU:T:2011:575., 73. és 77. pont. A jogtudomány is hasonló, illetve kiterjesztőbb álláspontot követ, amely nem korlátozódik a kizárólag dekorációs funkciót betöltő feldolgozott árukra, lásd: Folliard-Monguiral, Rogers, id. mű (17. lábjegyzet), 175. o., Firth, Gredley, Maniatis, id. mű (17. lábjegyzet), 94. o.

30 — Lásd az OHIM fellebbezési tanácsainak az amerikai Charles és Ray Eames építészek által rajzolt „Alu-Chair” szék formájáról szóló határozatait (az R 486/2010–2. sz. ügyben 2010. december 14-én hozott határozat), valamint az egyiptomi Karim Rashid tervező által kitalált gyémánt formájú üvegről szóló határozatot (az R 1313/2012-1. sz. ügyben 2013. május 23-án hozott határozat); lásd még az OHIM iránymutatásai B. része 4. szakaszának 2.5.4. pontját.

84. Vitathatatlan, hogy senki nem vásárol hangszórókat kizárólag azért, hogy azokat egy helyiség valamelyik sarkában dekorációs céllal tartsa. A piac meghatározott részén azonban kétségtelenül a hangszórók formája határozza meg az általuk gyakorolt vonzerőt.

85. Az általam az érintett rendelkezés tekintetében javasolt értelmezés figyelembe veszi azt, hogy egy adott áru több funkciót is betölthet. Kétségtelen ugyanis, hogy elsődleges használati funkcióján kívül (például egy hangszóró esetében, amelyet a zenehallgatást lehetővé tévő szerkezetként fogunk fel), az áru a fogyasztó más szükségleteinek is megfelelhet. Elképzelhető, hogy az áru értékének jelentős részét nem kizárólag e termék azon jellemzői adják, amelyek lehetővé teszik használati funkciójának biztosítását, hanem esztétikai értékei is (a hangszóró például betölthet dekorációs funkciót is). Az a tény, hogy esztétikai funkciója mellett az érintett áru használati funkciót is betölt, álláspontom szerint nem zárhatja ki az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja harmadik francia bekezdése alkalmazásának lehetőségét. Véleményem szerint ez a helyzet egyes formatervezett áruk esetében, amelyek formája olyan esztétikai jellemzőkkel bír, amelyek a fogyasztó részéről az áru megvásárlásának fő vagy egyik fő indokát jelentik.

86. Ezzel szemben elkülönülten kell elemezni az olyan ténybeli körülmények kérdését, amelyeket annak bizonyítása érdekében kell figyelembe venni, hogy az áru szóban forgó formája „az árunak jelentős értéket kölcsönöz” [a második kérdés a), c) és d) pontja].

87. A kérdést előterjesztő bíróság kérdése mindenekelőtt annak esetleges szükségességére irányul, hogy figyelembe vegyék annak módját, ahogy a szóban forgó formát a célzott fogyasztók észlelik.

88. Először rá kell mutatni, hogy az irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében szereplő kizáró, illetve törlési okokat leegyszerűsítve két csoportba különíthetjük el. Vannak először azok az okok, amelyek értelmében a lajstromozás elfogadhatóságát a fogyasztó szempontjából kell értékelni, amennyiben ezek az okok azokat a megjelöléseket érintik, amelyek, mivel nem képesek tájékoztatást adni a fogyasztó részére az áru eredetéről, illetve mivel megtéveszthetik a fogyasztót (b) és g) pont), nem felelnek meg annak a feltételnek, amely megköveteli, hogy a védjegy megkülönböztető képességgel rendelkezzen. Vannak másodszor olyan okok, amelyek a versenytárs vállalkozások védelmét is célozzák, amennyiben céljuk egyes megjelölések megtartása a közkinccsek körében (c) és e) pont).

89. Amikor a szóban forgó megjelölés megfelelőségét az okok első csoportjára figyelemmel vizsgáljuk, azt a módot, ahogy a megjelölést a célzott fogyasztók észlelik, szükségképpen figyelembe kell venni.³¹ Ami ezt követően az okok második csoportját illeti, a megjelölés észlelésének módját szélesebb perspektívában kell értékelni. Figyelembe kell venni a szóban forgó megjelölés releváns fogyasztók általi észlelését, ahogy az abból fakadó gazdasági következményeket is, hogy a megjelölés egyetlen vállalkozás számára van fenntartva. Másként fogalmazva, azt kell értékelni, hogy a megjelölés lajstromozása nem hat-e ki a versengő termékek piacra juttatásának lehetőségére.

90. Ami az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja második francia bekezdésével analóg rendelkezés értelmezését illeti, a Bíróság úgy döntött, hogy a megjelölésnek az átlagos fogyasztó általi észlelése nem döntő tényező, és az legfeljebb az értékelés egy hasznos elemül szolgálhat az illetékes hatóság számára a megjelölés alapvető jellemzőinek meghatározása során.³²

91. Úgy vélem, hogy hasonló okfejtés alkalmazható az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja harmadik francia bekezdésének értelmezésénél.

31 — Koninklijke KPN Nederland ítélet, EU:C:2004:86, 34. és 56. pont, és Deutsche SiSi-Werke kontra OHIM ítélet, C-173/04. P, EU:C:2006:20, 60–63. pontja.

32 — A 40/94 rendelet 7. cikke (1) bekezdése e) pontjának ii. alpontját illetően lásd: Lego Juris kontra OHIM ítélet, EU:C:2010:516, 76. pont. Ugyanezen rendelkezés iii. alpontját illetően lásd: Bang & Olufsen kontra OHIM ítélet (Hangszóró ábrázolása), EU:T:2011:575, 72. pont.

92. Nem zárom ki, hogy az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja harmadik francia bekezdésének alkalmazásával összefüggésben a fogyasztó feltételezett észlelése nagyobb jelentőséggel bírhat, mint e rendelkezés második francia bekezdésének alkalmazásánál. A műszaki hatás eléréséhez szükséges formák esetétől eltérően (második francia bekezdés), az annak eldöntését célzó értékelés, hogy a szóban forgó forma az árunak jelentős értéket kölcsönöz-e (harmadik francia bekezdés), például esztétikai jellemzői miatt, szükségképpen az átlagos fogyasztó szempontjának figyelembevételével jár.

93. Ugyanakkor, ahogy az a fenti 89. pontból kitűnik, a szóban forgó forma fogyasztó általi észlelésének módja nem döntő értékelési szempont. Az csupán egyike azoknak a főszabály szerint objektív ténymegállapításoknak, amelyek annak bizonyítását célozzák, hogy a szóban forgó forma esztétikai jellemzői olyan jelentős befolyást gyakorolnak az áru vonzerejére, hogy ha annak használatát egyetlen vállalkozásnak tartják fenn, az torzítja a versenyfeltételeket az érintett piacon. Az egyéb ilyen jellegű körülmények közé tartoznak például: az érintett árukategória jellege, a szóban forgó forma művészi értéke, e forma sajátossága az érintett piacon általában jelen lévő más formákhoz képest, a jelentős árkülönbség a hasonló jellemzőkkel bíró versengő árukhoz képest, illetve a gyártó részéről olyan promóciós stratégia kidolgozása, amely elsődlegesen a szóban forgó áru esztétikai jellemzőit helyezi előtérbe.³³

94. A fenti megfontolásokra figyelemmel úgy vélem, hogy a kérdést előterjesztő bíróság második kérdése b) pontjának megválaszolása érdekében úgy kell tekinteni, hogy az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja harmadik francia bekezdésének értelmében vett „az árunak jelentős értéket kölcsönző” forma fogalma arra a formára vonatkozik, amelynek esztétikai jellemzői a szóban forgó áru piaci értékét meghatározó egyik fő elemet jelentik, és emellett ezek alkotják az egyik olyan fő okot, amely miatt a fogyasztó az áru megvásárlása mellett dönt. Ez az értelmezés nem zárja ki azt, hogy az áru más, a fogyasztó számára fontos jellemzőkkel bírjon.

95. Ezzel szemben a második kérdés a), c) és d) pontjában megfogalmazott kérdéseket illetően rá kell mutatni, hogy az átlagos fogyasztó észlelése az egyik olyan körülmény, amelyet figyelembe kell venni a szóban forgó ok alkalmazhatóságának értékelésénél, további ilyen körülmények pedig többek között az érintett árukategória jellege, e forma sajátossága az érintett piacon általában jelen lévő más formákhoz képest, a szóban forgó forma művészi értéke, a jelentős árkülönbség a versengő árukhoz képest, illetve olyan promóciós stratégia létezése, amely elsődlegesen a szóban forgó áru esztétikai jellemzőit helyezi előtérbe. Önmagában e körülmények egyike sem döntő.

D – Az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának első és harmadik francia bekezdésében foglalt okok együttes alkalmazásának lehetősége (harmadik kérdés)

96. Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság annak lehetőségét elemzi, hogy az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának első és harmadik francia bekezdésében foglalt elkülönült kizáró vagy törlési okok alkalmazhatók-e együttesen.

97. A kérdést előterjesztő bíróság végzéséből kitűnik, hogy e kérdés egy térbeli formát ábrázoló megjelölés elfogadhatóságát érinti, amelynek egyes jellemzői az árunak jelentős értéket kölcsönöznek (harmadik francia bekezdés), míg mások az áru jellegéből következnek (első francia bekezdés).

98. Az eljárás feleinek álláspontjai eltérnek azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy az ilyen együttes alkalmazás lehetséges-e.³⁴

33 — A Törvényszék által a 40/94 rendelet 7. cikke (1) bekezdése e) pontjának iii. alpontját illetően figyelembe vett körülményeket illetően ebben az értelemben lásd: Bang & Olufsen kontra OHIM ítélet (Hangszóró ábrázolása), EU:T:2011:575, 74. és 75. pont.

34 — A Hauck társaság, a lengyel kormány és az Egyesült Királyság Kormánya olyan választ javasol, amely elismeri az ilyen együttes alkalmazást, míg az eljárás többi résztvevője kizárja ezt a lehetőséget.

99. Álláspontom szerint az e kérdésre adandó választ bizonyos mértékben megadja az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának normatív struktúrája, amely három alternatív feltételt tartalmaz, amelyek mindegyike egy önálló kizáró, illetve törlési okot állapít meg. E rendelkezés, szerkezete eredményeként láthatóan kizárja alkalmazását olyan esetekben, amikor e három ok közül egyik sem alkalmazható teljes mértékben.

100. Ezt az álláspontot a szó szerinti értelmezés is alátámasztja. A rendelkezés szövegezése szerint az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontjában felsorolt mindegyik alternatív ok olyan megjelölésekre vonatkozik, amelyek „kizárólag” a megfelelő francia bekezdésekben hivatkozott formákból állnak.

101. Ha ezt követően figyelembe vesszük az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának teleologikus értelmezését, e rendelkezés, ahogy azt már említettem, egyetlen és azonos általános célt követ. Mindhárom különböző francia bekezdésben szereplő ok annak elkerülését célozza, hogy a szóban forgó megjelölésen fennálló kizárólagosság monopóliumot eredményezzen az áru olyan lényeges jellemzőit illetően, amelyek annak formájában jelennek meg.

102. Az általam az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontja kapcsán javasolt értelmezés azt jelenti, hogy az e rendelkezés első francia bekezdésében szereplő szempont alkalmazása nem zárja ki azt, hogy a szóban forgó áru különböző formákat öltön, valamint azt is jelenti, hogy a harmadik francia bekezdésben szereplő szempont alkalmazása nem zárja ki azt, hogy az áru esztétikai funkciója mellett más, a fogyasztó számára ugyanilyen fontos funkciókat is betöltsön.

103. Az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontja kapcsán megállapított ezen értelmezés fényében a szóban forgó okok együttes alkalmazása láthatóan nem elengedhetetlen az e rendelkezés által követett cél elérése érdekében.

104. A jelen ügyben, ha a nemzeti bíróság úgy tekintené, hogy a Tripp-Trapp szék formája az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja harmadik francia bekezdésének értelmében ezen árunak jelentős értéket kölcsönöz, tehát teljes mértékben megfelel ezen ok alkalmazási feltételeinek, akkor irreleváns lenne, hogy e forma emellett más jellemzőket is hordoz, mint a biztonság vagy az ergonómiai követelmények, amelyeket egyébként az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának első francia bekezdésében szereplő ok alapján lehetne értékelni.

105. Az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontja kapcsán javasolt ezen értelmezés tehát nem zárja ki, hogy ugyanazon körülmények párhuzamos elemzések tárgyát képezzék, amelyek annak megállapítását célozzák, hogy a külön francia bekezdésekben szereplő okok közül több is alkalmazható-e. A lajstromozás kizárása vagy törlése csak akkor lehetséges, ha a fent hivatkozott okok közül legalább egynek az alkalmazási feltételei teljes mértékben teljesülnek.

106. Mindazonáltal utoljára szeretnék egy fenntartást tenni a szóban forgó rendelkezés e javasolt értelmezése kapcsán.

107. Szeretném különösen megjegyezni, hogy az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontjában szereplő okok együttes alkalmazását el kell fogadni az olyan megjelölések esetében, amelyeket a fogyasztók kizárólag különböző formák összességéként észlelnek. Itt az olyan megjelölésekre utalok, amelyek különböző elkülönült tárgyakat ábrázolnak, mint például egy üzemanagyttöltő-állomás elhelyezkedését ábrázoló megjelölés, vagy egy kiskereskedelmi üzlet megjelenése,³⁵ és amelyek valójában nem egy áru formáját ábrázolják, hanem materiálisan megjelenítik azokat a feltételeket, amelyek mellett a szóban forgó szolgáltatást nyújtják.

35 — Lásd egy üzlet megjelenését illetően a francia Cour de cassation (semmitőszék) 97-19.604. sz. 2000. január 11-i ítéletét, valamint a folyamatban lévő Apple-ügyet (C-421/13).

108. Álláspontom szerint, amennyiben úgy tekintjük, hogy az e kategóriába tartozó „összetett” megjelölések biztosíthatják a védjegy funkcióját, akkor azt is értékelni kell, hogy a szempontok együttes alkalmazása elfogadható-e abban az esetben, ha az irányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontját alkalmazzák az ilyen megjelölésekre.

109. E kérdés kívül esik a jelen ügy keretein.

110. A fenti észrevételekre figyelemmel álláspontom szerint a következő választ kell adni a harmadik kérdésre: ugyanazon megjelölés párhuzamosan értékelhető a 3. cikk (1) bekezdése e) pontjának első és harmadik francia bekezdése szempontjából, de valamely védjegy lajstromozásának kizárása vagy törlése csak akkor alkalmazható, ha legalább a fent hivatkozott okok egyikének alkalmazási feltételei teljes mértékben teljesülnek.

VI – Véggövetkeztetések

111. A fenti megfontolásokra tekintettel azt javasolom, hogy a Bíróság a Hoge Raad der Nederlanden által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre a következő választ adja:

- 1) A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1988. december 21-i 89/104/EGK első tanácsi irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontjának első francia bekezdésében szereplő, „az áru jellegéből következő” forma fogalma az olyan formára vonatkozik, amely esetében a lényeges jellemzők összessége magának az árunak jellegéből következik. E tekintetben nem releváns, hogy az említett áru más, alternatív formákat is ölthet.
- 2) Az irányelv 3. cikke (1) bekezdése e) pontja harmadik francia bekezdésének értelmében vett, „az árunak jelentős értéket kölcsönző” forma fogalma arra a formára vonatkozik, amelynek esztétikai jellemzői a szóban forgó áru piaci értékét meghatározó egyik fő elemet jelentik, és emellett ezek alkotják az egyik olyan fő okot, amely miatt a fogyasztó az áru megvásárlása mellett dönt. Ez az értelmezés nem zárja ki azt, hogy az áru más, a fogyasztó számára fontos jellemzőket is hordozzon.

Az átlagos fogyasztó észlelése az egyik olyan körülmény, amelyet figyelembe kell venni a szóban forgó ok alkalmazhatóságának értékelésénél, további ilyen körülmények pedig többek között az érintett árukategória jellege, a szóban forgó forma művészi értéke, e forma sajátossága az érintett piacon általában jelen lévő más formákhoz képest, a jelentős árkülönbség a versengő árukhoz képest, illetve olyan promóciós stratégia létezése, amely elsődlegesen a szóban forgó áru esztétikai jellemzőit helyezi előtérbe. Önmagában e körülmények egyike sem döntő.

- 3) Ugyanazon megjelölés párhuzamosan vizsgálható a 3. cikk (1) bekezdése e) pontjának első és harmadik francia bekezdése szempontjából, de egy védjegy lajstromozásának kizárása vagy törlése csak akkor alkalmazható, ha legalább a fent hivatkozott okok egyikének alkalmazási feltételei teljes mértékben teljesülnek.